

vseh strani in po vseh znamenjih prav natanko popisati, spol, starost, velikost, mero, barvo, opravo, ki jo na sebi ima, razumno zapisati. Da se vse to terdnije dokaže, je dobro še dve drugi priči zraven vzeti.

Drugi namen pa zahteva, da se ogled o pravem, postavnem času zgodi, kakor sem že rekel, in da zvedenci bolezen živinčeta po tistih znamenjih razločno opišejo, po katerih se pozná, da je zbolelo ali poginilo za cesarsko napako, ne pa za kako drugo boleznijo, za katero nihče dober stati nima, kakor postavimo, za garje pri govedih ali konjih, za napačno hojo živinčeta itd. le tisti dober stoji, ki je določno zagotovil, da je živina vseh pogreškov prosta; *) dobrostojnost za cesarske napake pa na vsako vižo veljá, naj se je prejšni posestnik z besedo zavezal dober stati ali pa tudi ne; cesarska postava te sama po sebi varuje. Zvedeni možje naj svoj razsodek zapišejo in podpišejo, in to spričevalo tebi dajo, da ti bo služilo v pravni dokazek.

Kdor v taci priložnostih umno po postavi ravná, lahko bo pripravil svojega sprednika, da mu bo to povernil, kar je za živinčce dal, in vse stroške plačal, ali z lepo, ali s tožbo. Ako pa prejemnik te previdnosti zanemari, je njegova dolžnost, še le po drugih potih dokazati, da je živinčce že pred sklepom pogodbe napako na sebi imelo. **) Tako dokazovanje je vselej težavno, dostikrat pa nemogoče.

Potrebno se mi je zdelo, slovenskim gospodarjem in živinskim trgovcem to pisati, ker sem že mnogokrat vidil, da si mož, ki je pri živini goljufan bil, pomagati ni mogel, ter je škodo terpel. Ni dosti, ako si pokvarjeno žival dobil, da tečeš k temu, ki ti jo je dal, nad njim razsajaš in mu žugaš; ni dosti, da živinčce pelješ k živinskemu zdravniku, ali celó h konjederču! in od njega neseš pisano spričo ali atestat. Natanko se moraš deržati postav; če ne, te utegne sprednik tvoj, naj je še tak slepar, s tim lahko zavrniti, in sebi goljufivi debiček tudi v pravdi zagotoviti, da tají, da je taista žival, ki ti jo je dal, pokvarjena, ali da pravi, da pred ni bila pokvarjena, preden si jo ti prevzel. Pravdnik.

Gospodarske skušnje.

(Jesenovo perje za živinsko klajo.) Knez Švarcenberg naznanja, da je jesenovo perje dobro za živinsko klajo, če se nasoljeno nekoliko časa v kakem sôdu ali kadi ležati pustí.

Imenovani knez je dal na svojem vertu na Dunaji (am Rennweg) sred oktobra pretečenega leta okoli 50 funtov jesenovega perja nabrati, in v sôd po skladih naložiti, tako namrêč, da je na sklad perja prišel sklad kamnéne soli, od zgoraj je perje z dilicami pokril in s kamenjem obložil, ravno tako kakor se po navadi z zeljem ravná. (Solí se je porabilo 5 funtov, ki je bila po 5 kr.).

Perje se je pustilo do mesca sušca t. l. v sôdu, potem se je jelo živini pokladati. Polovica perja se je z reženo slamo in rezanco mešala in kravam pokladala, ktere so posebno po perji kaj rade segale; druga polovica se jim je pa čisto sama, nepomešana dajala. Krave so golo perje še veliko raji žerle kakor pomešano, in še celó tisto, ki jim je z jasel na tla padlo, so z veliko slastjo poberale in jedle, da je bilo veselje. Iz tega se očitno previdi, da je omenjeno perje živini tudi dobra kerma. — Da pa pride ta živinska klaja s soljo vred precej draga, je res, toda ni misliti, da bi se mogla enaka mera soli zato jemati. Kdor perje tudi slabeje soli, bo menda ravno tako dobro opravil. — Misliti je, da bo marsikter kmetovavec poskusil po oznanjeni skušnji svojo živino z jesenovim perjem kermati, da bo zvedil, po kateri naj nižji ceni more jesenovo perje soliti, da mu bo naj več verglo.

(Ali murve cepiti ali ne.) Pravdo to razsodijo sledeče skušnje: Perje necepljenih drevés se židnim červecem veliko bolj prileže, kakor pa cepljenih, zato ker se iz njih menj mokrote naserkajo.

Ker pa divje ali necepljene murve preveč sadja rodijo, ktere červíci ne vživajo, pa menj perja imajo, kakor cepljene, zato pa tudi po taci deželah, kjer se bolj z židorejo pečajo, murve večidel ravno tako cepijo, kakor je pri sadnih drevesih navadno. Cepljene drevesa tudi skorej tretji del več perja dajo kakor necepljene.

(Naj boljši čas verbove in jagnjedove veje in šibine saditi) je takrat, kader začno poganjati, dokler pa še perja nimajo. Sadé se tako globoko, da več očes pod zemljo pride, ker se ravno iz očes korenine izcimijo. Zato se očesa na šibinah in vejah, ki so za sadbo namenjene, ne smejo poškodovati, ampak se morajo poprej luknje s kakim količem napraviti, v ktere se šibine in veje skerbno utikujejo in z zemljo zasujejo.

Etimologične drabtnice.

Ne vroki, pa tudi ne virooki, ampak uroki.

Kakor sem že omenil, ne verujejo samo ljudi dnešnjega sveta, temoč tudi verovali so ljudi starega sveta, da človek človeka lahko po samem pogledu zabaja. K že omenjenim izrazom še pristavim talijanski: *gettare gli sguardi*, neapolitanski *jettatura*, fascino dei *malvagi occhi*, in grški *βασκανισειν*, fascinare.

Jaz sem se te vere spomnil iz svoje detinske dobe, kjer so mati rekli, da, kader me je glava bolela, imam „vüroke“.

Ko je gosp. Križnogorski to vero omenil in bolezen imenoval vrok, vroki, nisem mogel zapopasti, kako je mogoča narečna oblika vürok, in mislil sem na sansk. *virubakša* „fortes oculos habens“ starkäugig. Vendar hitro se spomnim, da Slovenci tudi imajo vero, da lahko se mlado dete zabaja, ako se mu kaj lepega reče, ako se pohvali. Ruska pesternja ven pljune, kadar kdo njeno dete hvali, pa ne pristavi: Bog je obvaruj!

Od tega pljuvanja „expuere, despuere, adspuere, inspuere“ pri hvalenji se more obširniše pri Pliniji brati (Hist. nat. 28, 4.), tudi Virgil piše (Eclog 7, 27.), da hvala škoduje itd. Toraj uroki, od u — rek, beschreien, berufen, besagen, kakor porok, od porek itd.

Glagol urek je iz prepozicije *u* in pa rek česk. *užknouti*, zato v dialektih slovansk. *urok*, *uroci*, v štirskoslovenskih narečjih *ürok*, *vürok* (kraj Šavnice in Pesnice), *urki* (na Pohorskem), slov. causal. *určiti*; in ker je glas (Ton) po ektlipsi glasnika *o* v besedah: *urok* — *vrok* — *urk* na prepozicijski padel, je tedaj prešlo po zapadnoštirskem narečju *vü* — s prosteso glasnika *v*, kakor postavimo, v besedi *ura*, pri nas: *vüra*.

Popravšemu svojo zmoto mi pa tudi častito vredništvo zamerilo ne bode, ako povém, da „vrok“ iz „vroč“ nikdar ni mogoče izpeljevati, bilo bi tudi zoper gramatične pravila.

Vroč ima thema vroniti iz vrem „fervere“, in je particip. praes. act., kakor: *fervens* — *ferventis*. Končni *ti* se je umehčil v *č*, on pa skerčil v *ó* — zato bi dobro bilo, da bi čerko *č* sopet rabili in bi ž njo besede pisali, v kterih je *č* iz *ti*, *tj*, nastalo. Davorin Terstenjak.

*) V znanstvenih pretresih ne more menda nikoli biti nobene zmere pri možéh, kterim je resnica najvišje pravilo. Memogrede le to omenimo, da nismo terdili, da se more „vrok“ izpeljevati iz „vroč“, ampak to, da „vrok“, „vročen“ in „vroč“ bi utegnili edino korenino imeti. Vred.

*) §. 928 obč. derž. zak.

**) §. 927 obč. derž. zak.